FASİKÜL 17– SAYFA 19

Çeviri: Anita Tatlıer

TÜRKİYE VE RAKAMLAR

AVRUPALI BİR YAZAR istatistiğin Devletin kendisi olduğunu söylüyor. Bu ifade, ilk bakışta, biraz abartılı görünüyor. Fakat bu tartışılmaz bir gerçekliği de barındırıyor; iyi bir idarenin sağlam istatistik temellere dayanmadığı müddetçe sürdürülemeyeceğini bilmeliyiz. Dünya Savaşının sonunda, yeni oluşan ya da kendi siyasi rejimlerini düzenlemekte olan Devletlerin ilk kaygısı istatistik işleriyle ilgilenmek olmuştu. Bu Devletler örneğin Polonya, Çekoslovakya, İtalya, Rusya ve Filistindir, bunlar bu döneme dek bilinmeyen bir ilerleme ve gelişme gösteren istatistiğin düzenlenmesine en büyük önemi vermişlerdir.

Bir diğer Avrupalı yazar da şunu belirtiyor: “İyi düzenlenmiş bir istatistikten yoksun olan uluslar aynı zamanda bir Tarihten de yoksundur”. Gerçekten de, Osmanlı imparatorluğuna bakarsak, bunun birkaç istatistik idaresi ve bürosuna sahip olmasına rağmen, her türlü teknik, bilimsel ve hatta tarihsel değerden yoksun olan bu kurumların çalışmaları ve yayınlarının, bu kurumların içinde bulundukları gelişmemiş, ilkel hali yansıttığını görürüz, tıpkı zaten bu İmparatorluğa ait olan tüm kurumlarda olduğu gibi.

Buna karşılık Kemalist Türkiye on yıl önce, Başbakanı İsmet İnönü’nün istatistik bilim ve tekniğinin temellerini attığını gördü. Başbakan bu mutlu teşebbüs hakkında şu açıklamada bulundu: -İstatistik Dairesi sosyal olayların Gözlemevi olacaktır.

Bu kısa formül –ve aynı zamanda bu bilimin rasyonel anlayışı bağlamında en uygun olanı –yeni Türkiye’nin istatistik bilimini nasıl kavradığını olduğu kadar buna verdiği tüm önemi de aydınlatır.

On yıl boyunca bu özel alanda harcanan çabalar, Kemalist Türkiye’nin sosyal yaşamın diğer alanlarında ekonomik ya da diğer başarılarıyla paralel gelişti. Ülkemiz, güncelde mükemmel biçimde temsil edilen ve merkezileşen bir istatistik düzenine

sahiptir. Ülkenin bütün faaliyet kollarını kucaklayan bu kuruluşun yayınları –fransızca ve türkçe – Türkiye'yi bu düşünce düzeyinde incelemeyi amaçlayan tüm ilgili kişileri tatmin edecek yapıdadır.

Resim:
Türkiye İstatistik Merkez Ofisi

Ülkenin istatistik kuruluşu tarafından on senede gerçekleştirilen işlerin bilançosu şu şekilde açıklanabilir: Devletin ve ülkenin bu tarz işlerini tamamıyla merkezileştiren İstatistik Merkez Ofisi, bu çalışmaları on bölüm içeren bir örgüt sayesinde gerçekleştirir, bunlar:

1. Finans, 2. Dış Ticaret, 3. Makine başı sınıflandırma, 4. Nüfus, 5. Kamu Eğitimi, 6. Hukuk düzeni, 7. Sanayiler ve pazarlar, 8.Tarım, 9. Yayınlar, 10. Personel ve bütçe.

Bu on bölümden her biri yıl içinde 3-5 ciltlik bir çalışma yayınlar; Dış Ticaret Ofisinin istatistiksel yayınları ise yılda 14 ciltlik bir diziyi içerir. İstatistik rehberi, her yıl fransızca ve türkçe olarak yayınlanır, bu en önemli ve en kullanılan bilgilerin özet tablosunu vermeyi amaçlar. Bu yayın, zaten tıpkı diğerleri gibi, ilgili kişilere –içerde ya da dışarıda olsun- tamamen karşılıksız sunulur. Bunun için Ankara'da İstatistik Merkez Ofisi Yönetimine başvurmak yeterlidir. Söz konusu Ofisin yayınları güncelde toplam 135 cilde ulaşıyor.

Bütün istatistiklerin temelleri ve kıyaslama ilkesi kuşkusuz demografik istatistikler sayesinde oluşturulur. Zaten demografik unsurun önemi özellikle popülist Devletlerde hissedilir. Böylece 1927'de, ilk zorunlu görev olarak, İstatistik Merkez Ofisi kuruluşundan sonra aynı yıl nüfus, tarım ve sanayide sayıma girişti; bu sayım ilk rakamları ve dolayısıyla ülkemizin bu hayati unsurlarına değin ilk olumlu verileri verdi.

Nüfus artışı ile birlikte, ülkemiz tarafından gerçekleştirilen sosyal reform sayesinde ortaya çıkan mutlu sonuçları da – örneğin ırkın iyileşmesi gibi- kanıtlayan ikinci sayım 1935'de yapıldı. Bu sayım, dünyanın çeşitli istatistik örgütleri tarafından da özgünlüğü tanınan yeni yöntemlerden yararlanılarak gerçekleştirildi.

Resim: Delme makinelerinin hizmeti; istatistik makine fişlerinin hazırlanması

Söz konusu sayımla ilgili çalışan yetkililer işlerini başlıca şu şekilde yürüttü:
Başbakanın sunduğu formül gereği her bireyin kaydedilmesi amaçlandığından diğer bir deyişle, “ne bir fazla ne bir eksik”, ilk önce herkesin tam olarak evinin ya da ikamet yerinin belirlenmesi gerekiyordu. Dolayısıyla insanların yaşadığı ya da yaşadığı düşünülen bütün yerler sistemli bir numaralamaya tabi oldu, sonra bunlar bölgelere ayrıldı. Her bölgenin ilgili genişliği burayı bir günde dolaşması ve burada yaşayan kişilerin sayısını ve işaretini kütüğüne işlemesi gerekli bir yetkilinin kapasitesi ölçüsünde sınırlandırıldı. Örneğin atlamalar ya da çifte kayıtlar gibi hatalı kayıtları önlemek amacıyla, bütün halk sayım günü evlerinden çıkmamaya davet edildi, ki bu da övgüye layık bir kesinlik ve disiplin ile yapıldı. Aynı zamanda, bununla ilişkin en kesin sonuçların elde edilmesi amacıyla, bu sayımla ilgili hazırlıkların bir buçuk yıldan fazla sürdüğünü ve bunun dışında, Ofisin sorumlu liderlerinin 98.000 km. yol kat ederek, söz konusu görevin gerçekleşmesini yönetmek ve denetlemek amacıyla ülkede her yöne gittiklerini de belirtmeliyiz. Denetim işleri aynı zamanda valiler, bakanlar ve hatta şahsen Başbakan tarafından da yürütüldü. Ayrıca, halkın yapılacak sayımın lütuflarını daha iyi takdir etmesini sağlamak için, konferans, radyo, yazılar, afişler vs. den oluşan büyük çaplı bir propaganda çalışmasına da girişilmesi gerekti. Böylece, 620.000 afiş ülkenin en uzak köşelerine kadar iletildi. Sayım günü, 123.045 sayım-görevlisi hizmet etti ve bunun için harcanan tutar 410.000 T. Lirasına ulaştı.

İstatistik merkez Ofisi güncelde, istatistik biliminin kesin verileri uyarınca bu sayımın sonuçlarını sınıflandırmaya çalışıyor

Resim: makinelerin hizmeti: makine fişlerinin seçme ve hesaplaması

Bu sınıflandırma işi 189 görevlinin gece gündüz çalışmasını gerektiriyor. Bir yıl sonunda elde edilecek genel verim açıklaması altmış ciltlik bir koleksiyon oluşturacak ve Türk

halkının tüm gösterge-yapı, nitelik, gelişme kapasitesi ve genel eğilimler vs.ye ilişkin analitik raporunu kapsayacaktır.

Sınıflandırma işleri zaten büyük kapsamlı sonuçları ortaya koyuyor. Böylece sekiz milyon vatandaşla ilgili bu ana dek elde edilen sonuçlar, örneğin kültür alanında, latin harflerinin benimsenmesi sayesinde gerçekleştirilen reformun değerini gözler önüne seriyor, bu reformun sonucunda 1927'de %14 olan okur yazarlık oranı ortalama %30a ulaştı. Mesleki dağılım açısından, nüfus sanayiye eğilim gösteriyor. Nihayet, yaş dağılımı açısından elde edilen sonuçlar uyarınca, Türkiye nüfusunun hızlı çoğalan tipte olduğu gözlemlenebilir. Gerçekten de, 1927 sayımı ile 1935 sayımı arasında yıllık artış oranı -%º 21- bu görüşü destekliyor. Türkiye'de istatistik biliminin bu gelişiminin kaydedilmeye değer bird iğer sonucu ve aynı zamanda ülke içinde olduğu gibi dışında da yapılan yöntemsel ve iyi belgelenmiş birçok yayında olduğu gibi, bu yayınların daha oldukça yakın bir döneme kadar Türkiye'ye keyfi rakamlar atfeden uluslararası örgütler için olduğu kadar yabancı yazarlar için de faydalı olmasıdır. Söz konusu yayınlar meyvelerini son derece iyi verdi öyle ki, Türkiye hakkında yayınlanan önemli sayıda eser, burada incelenmesi ve gerektiğinde kapsamı ya da rakamsal belgeleme açısından düzeltilmesi amacıyla İstatistik Merkez Ofisine gönderildi.

Resim:ayıklayıcı makinelerin bakımı

Buna rağmen, ülkemizde istatistiğin görevini bütünüyle tamamlamaktan çok uzak olduğu açıktır. Devletin sürekli teşvik ettiği yeni teşebbüsler sırasıyla, düzenlenecek yeni istatistiklerin yolunu açıyor. İşte bu sebeple bu yeni faaliyet dallarının yaratılması ve kurulması için gerekli tedbirler iyi donanımlı bir personeli gerektirir. Birkaç yıl içinde bu görevde çalışacak olanlar bugün, New York, Paris ve Roma'da İstatistik Yüksek Eğitimini alan gençlerden oluşacak ve bunlar şüphesiz Kemalist Türkiye'de istatistiğe yeni bir açılım getirmekte başarılı olacaklardır.

Resim: tablo makinelerinin hizmeti; kesin istatistik tablolarının otomatik hazırlanışı